ועכשיו ירדו גשמים (א) נכנס לבית המרחץ בשמחה עד שהארון נכנס בשמחתו לבית המרחץ נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצב נתעטף ועמד בתפלה אמר לפניו רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שיהו מים מצויין לעולי רגלים מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים עד שנתמלאו שתים עשרה מעינות מים והותירו עד שיצא ארון מבית המרחץ נקדימון בן גוריון יצא מבית המקדש כשפגעו זה בזה אמר לו תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך אמר לו יודע אני שלא הרעיש הקב"ה את עולמו אלא בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותיי שכבר שקעה חמה וגשמים ברשותי ירדו חזר ונכנס לבית המקדש נתעטף ועמד בתפלה ואמר לפניו רבונו של עולם הודע שיש לך אהובים בעולמך מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה באותה שעה אמר לו האדון אילו לא נקדרה החמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותיי תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון (ב) שנקדרה חמה בעבורו תנו רבנן (א)שלשה נקדמה להם חמה בעבורן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב [1]וידם השמש וירח עמד וגו' אלא משה מנלן אמר רבי אלעזר אתיא אחל אחל כתיב הכא [2]אחל תת פחדך וכתיב התם [3]אחל גדלך רבי שמואל בר נחמני אמר אתיא תת תת כתיב הכא אחל תת פחדך וכתיב התם [4]ביום תת ה' את האמרי רבי יוחנן אמר אתיא מגופיה דקרא [2]אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שנקדמה לו חמה למשה: וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים כו': (ב)אמר רב יהודה אמר רב ושתיהן לקללה [5]היתה ירושלים לנדה ביניהם אמר רב יהודה אמר רב לברכה כנדה מה נדה יש לה היתר אף ירושלים יש לה תקנה [6]היתה כאלמנה אמר רב יהודה לברכה (ג)כאלמנה ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור עליה [7]וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים אמר רב יהודה לברכה דלא מוקמי מינן לא רישי נהרי ולא (ד)גזיריפטי [8]והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים אמר רב יהודה אמר רב לברכה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן (ה)מאי דכתיב [9]נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע אחיה השילוני קללן בקנה אמר להם לישראל והכה ה' את ישראל כאשר ינוד (ו)הקנה מה קנה זה עומד במקום מים וגזעו מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו (ג) אין מזיזות אותו ממקומו אלא הולך ובא עמהן דממו הרוחות עמד הקנה במקומו אבל בלעם הרשע בירכן בארז שנאמר [10]כארזים (ז)(עלי מים) מה ארז זה אינו עומד במקום מים ואין גזעו מחליף ואין שרשיו מרובין אפילו כל הרוחות שבעולם נושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו כיון שנשבה בו רוח דרומית עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים תנו רבנן לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז (ח)מעשה שבא רבי אלעזר (ט)(בן ר') שמעון ממגדל גדור מבית רבו והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמח שמחה גדולה והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה

נזדמן

ועכשיו ירדו גשמים. בתמיה: **בוני שמו: נקדרה.** זרחה לשון מקדיר(י) שהיתה חמה קודרת ברקיע וזורחת פירטוצ"ר בלע"ז: הכי גרסי' **נקדימון בן גוריון הא דאמרן: אתיא אחל אחל.** כתיב במלחמת יהושע (יהושע ג) אחל גדלך ובמלחמת משה כתיב (דברים ב) אחל תת פחדך מה יהושע (ד) נקדמה לו חמה במלחמתו כדכתיב בהדיא(כ) אף משה כן. שכן דרך הכתובין למד סתום מן המפורש ברמז בדיבור דומה לחבירו וגזירה שוה אחת מן י"ג מדות שניתנו לו למשה מסיני ובתחילת סיפרא מפורש: **שתיהן לקללה.** אקרא קאי האי דכתיב על עיר אחת אמטיר(ל) ועל עיר אחת לא אמטיר(מ) שניהם לקללה אותה שימטיר עליה רוב גשמים שמקלקלין את התבואה ואת שלא ימטיר אין גשמים ואין תבואה גדילה. אשר לא תמטיר עליה(נ) מוסב הדבר על העב שהעב בלשון נקיבה דכתיב (מלכים א יח) הנה עב קטנה ככף איש עולה מים: **ולא אלמנה גמורה.** דהא לא כתיב אלמנה אלא היתה כאלמנה כאשה העומדת באלמנות חיות על בעלה שהלך ועתיד לחזור: **דלא מוקמי מינן רישי נהרי.** מוכסין: **גזיריפטי.** סרדיוטין. מרוב בזיון: **ונעתרות נשיקות שונא.** נעתרות לשון הפך כדאמרינן במסכת סוכה (דף יד.) ויעתר לו(ס) מה עתר זה מהפך את התבואה פורק"א בלע"ז. אי נמי נעתרות לשון רבוי וייתור אינקרי"ש בלע"ז כמו העתרתם עלי דבריכם (יחזקאל לה): **בירכן בארז.** כארזים עלי מים (במדבר כד): **ארז זה אינו עומד במקום מים כו'.** ואע"ג דכתיב בקרא כארזים עלי מים ההוא לאו בלעם קאמר ליה דבלעם אמר כארזים והמלאך השיבו עלי מים וכן כולהו דבלעם אמר כנחלים דזימנין מתייבשין וקאמר ליה המלאך נטיו דאין יבישין לעולם והיינו דכתיב ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה(ע) על ידי מלאך שהושיבו על ידי מלאך: **ואפילו כל הרוחות.** שאינן קשות: **רוח דרומית.** היא קשה כדאמרינן (ב"ב ד' כה.) אילמלא בן נץ שמעמידה אין כל בריה יכולה לעמוד מפניה שנאמר(פ) המבינתך יאבר נץ יפרש כנפיו לתימן: **ומטייל.** לשמוח:

נזדמן

נקדרה. כמו מקדר בהרים (עירובין נח.) כלומר שמנקב הרקיע: **גזיריפטי.** פירוש סרדיוטין ושוטרי העם במקל: **ונעתרות** נשיקות שונא. פירוש (ה) כלומר נאמנים פצעי אוהב ומילופיהן בשונא ונעתרות לשון (צ)הפוך בעתר פורק"א בלע"ז שמהפכין בה את התבואה והכי פשטיה דקרא פצעי אוהב נאמנים שהוא עושה לטובה אפילו כשמכה חבירו מתכוין לטובה ונשיקות שונא הם להיפך שעושה הכל לרעה וי"מ פשטיה דקרא הכי נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא כלומר ונעתרות לשון ריבוי כלומר נשיקות שונא דומים הם למשא כלומר הם מרובות ולמשא לעולם וי"מ הכי כשאוהבים עושים מריבה ושונאים זה את זה השנאה נאמנה והכי פירוש נאמנים פצעי אוהב הפצעים זהו השנאה שבין אוהבים הם נאמנות ונעתרות נשיקות שונא פי' דכששונאים עושים שלום זה לזה השלום והפשרה שביניהן אמנה וקיימת והיינו נעתרות נשיקות שונא כלומר נשיקות שונא נעתרות:

מה ארז זה. פירוש דאע"ג דכתיב ביה בקרא עלי מים ההוא לאו בלעם קאמר ליה אלא מלאך וכן כולהו בלעם אמר כנחלים ומלאך אמר נטיו דאינן מתייבשים וכן עלי נהר:

נזדמן

מסורת הש"ס

א) ע"ז כה., ב) לעיל ו:, ג) סנהדרין קד. ע"ש, ד) [ג"י ערוך ערך גז ר' גאזי דפטלין], ה) סנהדרין קה:, ו) [צ"ל הקנה במים], ז) [בילקוט ליתא וכן משמע מדברי תוספות ד"ה מה ארז וכו' וכ"מ מרש"י], ח) [אבות דר"נ פמ"א מס' ד"א פ"ד ובשניהם אי' ר"ש בן אלעזר], ט) [צ"ל ברבי], י) [עירובין נח.], כ) [יהושע י], ל) [בפסוק והמטרתי על עיר אחת], מ) [עמוס ד], נ) [שם], ס) [בראשית כה], ע) [דברים כג], פ) [איוב לט], צ) [סוכה יד. יבמות סד.].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועכשיו ירדו גשמים מיד נכנס לבית המרחץ בשמחה ובעוד שהאדון נכנס כו' מעיינות מים והותירו בעוד שהאדון כו' חזר ונכנס נקדימון בן גוריון לבית המקדש כו' אהובים בעולמך וכשם שעשית נס כן עשה מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים: (ב) שם ולמה נקרא שמו נקדימון שעמדה [אולי צ"ל שנקדמה] לו חמה: (ג) שם באות ונושבות בו [אין מזיזות אותו ממקומו] תא"מ ונ"ב ס"א אינו הולך ובא עמהן: (ד) רש"י ד"ה אחיל כו' מה יהושע נקדרת לו חמה: (ה) תוס' ד"ה ונעתרות כו' פירוש נאמנים כו' כצ"ל ותיבת כלומר נמחק:

◆

רבינו חננאל

תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו. ומפני שנקדמה לו חמה נקרא נקדימון. והמטרתי על עיר אחת **ועל עיר אחת לא אמטיר.** אמרו שתיהן לקללה, זו שגשמיה מרובין יותר מדאי מטשטשין הארץ ואינה עושה פירות, ומי שגשמיה נעצרים אינה מצמחת. היתה ירושלם לנדה לברכה, שיש לה היתר לבעל כנדה. היתה כאלמנה. שנעדר בה בעלה לא אלמנה ממש. נבזים ושפלים. לברכה, שאין מהן שרים למלחמה ולתשמישים לעבודת המלך. קנה במים, שרשיו מרובין וגזעו מחליף הולך ובא עם הרוחות כו'. תנו רבנן, מעשה ברבי שמעון בן אלעזר

◆

רבינו גרשום

נקדרה להם חמה. ונקבה בעבים. מה ההוא אחל דיהושע נקדרה לו חמה, אף אחל דמשה נקדרה לו חמה. וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים. ועל האחרת ירדה, ואותה העיר שלא ירדה עליו מתענה. שתיהן לקללה. אותה שלא ירדה עליה ואותה שירדה עליה, ושתיהן מתענות. דלא מוקמי מינן גזי ריפטי. ולא מיגרו (פי) [כן]. כארזים עלי מים. הוא אמר כארזים (א) ורוח הקודש משיבה עלי מים, שגזעו מחליף.

תורה אור השלם

1. וידם השמש וירח עמד עד יקם גוי איביו הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים: יהושע י יג
2. היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך: דברים ב כה
3. ויאמר יי אל יהושע היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך: יהושע ג ז
4. אז ידבר יהושע ליי ביום תת יי את האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון: יהושע י יב
5. פרשה ציון בידיה אין מנחם לה צוה יי ליעקב סביביו צריו היתה ירושלם לנדה ביניהם: איכה א יז
6. איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס: איכה א א
7. וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם כפי אשר אינכם שמרים את דרכי ונשאים פנים בתורה: מלאכי ב ט
8. והכה יי את ישראל כאשר ינוד הקנה במים ונתש את ישראל מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר לנהר יען אשר עשו את אשריהם מכעיסים את יי: מלכים א יד טו
9. נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא: משלי כז ו
10. כנחלים נטיו כגנת עלי נהר כאהלים נטע יי כארזים עלי מים: במדבר כד ו

◆

לעזי רש"י

פירטוצי"ר. לנקב.
פורק"א. קלשון.
אינקרי"ש. מכבידים.

◆

מוסף רש"י

ושתיהן לקללה. אותן שירדו ואותן שלא ירדו, מפני שרוב גשמים קלקלו את תבואתם (לעיל ו:). ונעתרות. נהפכות כמו עתר שמהפך התבואה, כלומר נאמנים פצעי אוהב ונהפכות מנאמנות נשיקות שונא (סנהדרין קה:).

(א) עי' תוס' ד"ה מה ארז.